

Wonderlijke Woorden

*101 woorden
voor liefhebbers
van etymologie*

Niels Haentjens

Wonderlijke Woorden

Niels Haentjens

Niels Haentjens

Auteur: Niels Haentjens

Coverontwerp, illustraties en vormgeving: Niels Haentjens

Digitale editie

D/2024/Niels Haentjens, uitgever

© Niels Haentjens, 2024 Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen, en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming.

Polonius: What do you read, my lord?

Hamlet: Words, words, words.

Hamlet

Act 2, Scene 2

Overzicht

Inleiding

Lijst van woorden in alfabetische volgorde:

abrikoos, agelast, agitprop, aleatorisch, ambigram, ambrozijn, amechtig, ampersand, ataraxie, auspiciën, autodefенestratie, avocado-olie, baardseconde, backroniem, baldakijn, boustrofedon, chiraliteit, chryselefantien, collectivum, dilettant, dinkus, dompteur, dorodango, doxing, drukningsfosfeen, dukdalf, echolalie, eigen-grau, emoji-baby, fasciculatie, filibusteren, filtrum, fleboliet, foedraal, frit, frugivoor, glabella, glottochronologie, glyptotheek, hapax, helikopter, hellebaard, hikikomori, horripilatie, interrobang, intransigent, jakhals, kallipygisch, kangoeroewoord, katafalk, kompaan, lemniscaat, lipogram, macaronipinguin, macaronisme, manhattanhenge, meme-aandeel, migraine, mythomaan, nostalgie, oekaze, otamatone, ovoviviparie, palankijn, palimpsest, pareidolie, pavoiseren, penumbra, perfidie, petrichor, prosopagnosie, pseudoanglicisme, psychopompos, quokka, ragebait, recalcitrant, sabotage, saccade, sartoriaal, schaakmat, serendipiteit, shampoo, shogunaat, sibbegenoot, sjibbolet, skeuomorfisme, somnambulist, sternutatie, sycofant, syzygie, tmesis, tritagonist, ukelele, verdonkeremanen, verkoeverkamer, vespasienne, vexillolatrie, weerwolf, xylotheek, yottabyte, zwadder

Inleiding

Zoals de titel al laat vermoeden, gaat dit boek over woorden, en ik gebruik ook woorden om die woorden te beschrijven.

Zo werken woorden nu eenmaal.

Dit boek is een verzameling van 101 woorden waarvan ik denk dat ze interessant genoeg zijn om eventjes apart in de schijnwerpers te zetten. Elk woord krijgt één linkerpagina en één rechterpagina lang de tijd en ruimte om het beste van zichzelf te geven. Ze mogen even open en bloot hun verhaal doen. Waar komen ze vandaan? Hoe zijn ze gerelateerd aan andere woorden? En wat hebben ze allemaal meegemaakt?

Maar vooraleer ik meer uitleg geef over de inhoud, is het misschien opportuun om mezelf even voor te stellen. In 2018 studeerde ik af als master in de Engelse taal- en letterkunde aan de Universiteit van Gent. In de middelbare school volgde ik de richting Latijn-Grieks. En als kind zat ik al met mijn neus in de boeken, en hield ik me bezig met het bedenken van geheime talen en schrijfsystemen. Taal en literatuur hebben mij dus altijd nauw aan het hart gelegen. Na mijn studie heb ik echter nooit meer iets gedaan met al die academische kennis die in die periode mijn hoofd is ingepompt, en dat is ergens wel wat zonde. Dus vond ik het hoog tijd om daar verandering in te brengen.

Tijdens mijn universitaire studie leerde ik een tak van de linguïstiek kennen die mijn hart helemaal veroverde, namelijk de ‘historische taalkunde’. Kort gezegd is dat de studie van taalverandering, van klankveranderingen, van hoe talen en woorden evolueren, afsplitsen, samensmelten, of helemaal verdwijnen. Een specifieke discipline binnen de historische taalkunde is de edele kunst van de ‘etymologie’, of woordherkomst.

Persoonlijk vind ik dat etymologie als een schatkist is, maar in de plaats van goudstukken en sieraden bevat het feitjes, weetjes en interessante verbanden. Etymologie is als het ware een lens waardoor je naar de geschiedenis kan kijken. Het roept vragen op over de betekenis(verandering) en klank(verandering) van woorden, maar ook over het bredere perspectief: in welke context werd dit woord gebruikt? Werd het aan een andere taal ontleend? En welke sociale factoren hebben de evolutie van dit woord beïnvloed?

Het idee voor dit boek is heel plots tot mij gekomen, ergens in april of mei 2024, maar de voorbereiding was onbewust al jaren aan de gang. Ik ben namelijk iemand die graag notities neemt, bijvoorbeeld bij boeken die ik lees of films die ik bekijk. Wanneer ik een woord niet begrijp of ken, dan ben ik geneigd om de definitie op te zoeken, zeker wanneer ik bijvoorbeeld in het Engels lees. Ik vind dat ik van mezelf kan zeggen dat mijn Engelse taalvaardigheid goed is, maar toch stuit ik nog dagelijks op woorden waar ik nog nooit van gehoord heb: recent nog ‘desultory’ (onsamenhangend), ‘cerement’ (lijkwaade), en ‘to guffaw’ (bulderend lachen). Op dat gebied is het Engels werkelijk een onuitputtelijke bron van woorden, omdat het doorheen de geschiedenis door zoveel verschillende talen is beïnvloed.

Toen ik dus het idee kreeg om een boek over woorden te schrijven, moest ik eigenlijk alleen maar gaan snuisteren in mijn oude notitieboekjes. Daar vond ik woorden als ‘katafalk’ en ‘palankijn’, omdat ik die woorden ooit ergens in een boek gelezen heb. Ik begon met een lijstje te maken van woorden waarvan ik dacht dat ze opmerkelijk waren of een mogelijk interessante geschiedenis hadden. Al snel had ik er een stuk of dertig, en de lijst groeide gestaag. Telkens als ik een nieuw woord en mogelijke kanshebber tegenkwam, voegde ik het toe aan mijn lijst. Ook woorden die ik per toeval uit eigen ervaring ken, zoals ‘fleboliet’ of ‘echolalie’, kwamen op de lijst, zij het alleen onder de voorwaarde dat er iets interessants over te vertellen viel.

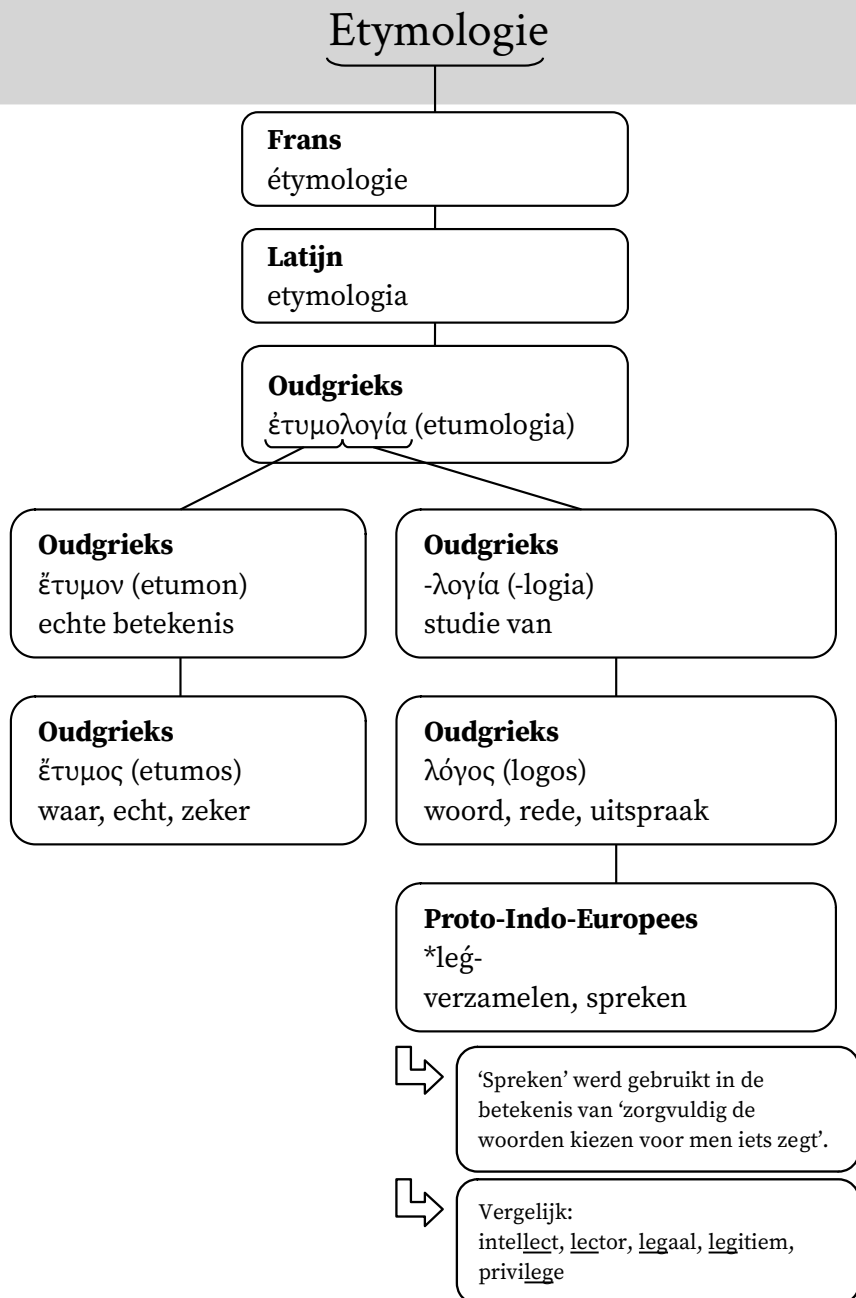
Uiteraard is ook het internet een onuitputtelijke bron van info over de geschiedenis van woorden. Ik vertoefde op subreddits als [r/words](#) en [r/etymology](#), en zocht naar opsommingslijstjes van vergeten woorden om inspiratie op te doen. Het diende als startpunt om zelf meer op te zoeken op websites als Wiktionary (het woordenboek van Wikipedia) en [Etymologiebank.nl](#) (een centrale databank van Nederlandstalige etymologie, samengesteld door Nicoline van der Sijs).

In dit boek staan ook woorden waar ik zelf tot voor kort nog nooit van gehoord had, zoals ‘dinkus’, ‘frit’ of ‘interrobang’, maar ze bestaan wel degelijk. Het enige criterium dat ik heb gebruikt om te bepalen of een woord al dan niet werd opgenomen, is dat het in Nederlandstalige artikels of geschriften voorkomt. Niet alle woorden in dit boek staan in de Van Dale of in de officiële woordenlijst van de Nederlandse taal, maar ze bestaan wel allemaal echt. Er zijn bijvoorbeeld Wikipediapagina’s die ze vermelden, of ze komen voor in een nieuwsbericht, etc.

Ik denk dat de enige uitzondering hierop ‘vexillolatrie’ is. Daarvan heb ik in het Nederlands geen concrete voorbeelden gevonden. Je zou dus kunnen zeggen dat ik dat woord heb uitgevonden, maar zo beschouw ik dat helemaal niet. ‘Vexillologie’ is een bestaand woord dat ‘vlaggenkunde’ betekent, en ‘idolatrie’ bestaat ook als ‘de aanbidding van idolen’. Voeg die twee samen, naar analogie met het Engelse ‘vexillolatriy’, en de sprong naar ‘aanbidding van vlaggen’ is snel gemaakt.

Ik gebruik de woorden die in dit boek zijn opgenomen dan ook als aanleiding – misschien zelfs als excuus af en toe – om andere interessante woorden (of relaties tussen die woorden) te benoemen. Het is in geen geval de bedoeling om een compleet overzicht te geven van de hele geschiedenis van een woord, of alle mogelijke verwantschappen tussen woorden uit de doeken te doen. Ik neem alleen de zaken op waarvan ik denk dat ze vermeldenswaardig zijn.

Laten we eerst kijken wat je kan verwachten. Op elke linkerpagina vind je een soort van stamboom. Bovenaan staat het woord zoals dat vandaag in het Nederlands gebruikt wordt, en daaronder zie je, aangeduid met lijnen, de oorsprong van dat woord of een onderdeel van dat woord. De datum van ontleening is moeilijk om exact vast te stellen, dus die heb ik weggelaten. Maar wel geldt: hoe lager op de pagina, hoe ouder het woord is. Laten we op de volgende pagina eens kijken naar een voorbeeld, wat denk je van de etymologie van het woord ‘etymologie’?

De naam van de taal staat in het **vet**, daaronder staat het woord in die taal, en daaronder vind je de Nederlandse vertaling, tenzij die uit de context duidelijk is. Dat het Franse ‘étymologie’ en het Nederlandse ‘etymologie’ hetzelfde betekenen is volgens mij wel duidelijk, en hoeft dus niet herhaald te worden. Bij talen die in een ander schrift geschreven worden (zoals Grieks, Sanskriet, Russisch of Japans), staat tussen haakjes steeds de uitspraak erbij. Dat is geen exacte uitspraak, maar een benadering die voor deze doeleinden volstaat.

Een asterisk (*) voor het woord betekent dat het woord een reconstructie is en dus nooit in een geschreven bron heeft bestaan. Talen als het Proto-Indo-Europees of het Proto-germaans hebben zeker ooit bestaan, maar dat was lang vóór de uitvinding van het schrift. Deze hypothetische woordvormen zijn dus geconstrueerd door taalkundigen door woorden die aan elkaar verwant zijn met elkaar te vergelijken. Dit wordt ook wel de ‘vergelijkende methode’ genoemd.

Het is pas in de loop van de 19de eeuw dat filologen (een verouderd woord voor ‘taalkundigen’) zich vragen begonnen te stellen bij opmerkelijke gelijkenissen tussen verschillende talen, in het bijzonder woorden die een familieverband omschrijven. Is het niet toevallig dat het woord voor ‘moeder’ in zoveel verschillende talen op elkaar lijkt: Mutter (Duits), madre (Spaans), máti (Tsjechisch), máthair (Iers), of in dode talen, zoals het Latijnse mater, Oudgriekse μήτηρ (mèter), of het Sanskriet मातृ (mātr)?

Wat met het woord voor ‘vader’, zien we daar een gelijkaardig verband? In de Germaanse talen zien we woorden als Vater (Duits), father (Engels), faðir (IJslands), terwijl we in de Romaanse talen père (Frans), padre (Spaans, Italiaans), en pai (Portugees) zien. Die twee taalfamilies lijken op het eerste ge-

zicht niet zoveel met elkaar gemeen te hebben. Maar als we nog meer woorden gaan vergelijken, dan valt er iets op. De Germaanse talen bevatten een fricatief ('v' of 'f') op plaatsen waar de Romaanse talen een plosief ('b' of 'p') hebben. Dat is niet in één geval zo, maar in alle woorden die aan bepaalde regels voldoen. Deze regelmatige klankverschuiving werd ontdekt door de gebroeders Grimm, ja, dezelfde broers als die van de sprookjes. Dit fenomeen heet de eerste Germaanse klankverschuiving, en staat ook bekend als 'de wet van Grimm'. Het zou me veel te ver leiden om dit tot in detail uit te leggen, maar in zijn meest rudimentaire vorm laat het zich samenvatten tot deze formule:

$$\begin{aligned} b^h &> b > p > f \\ d^h &> d > t > th \\ g^h &> g > k > ch \\ g^{wh} &> g^w > k^w > ch^w \end{aligned}$$

Door woorden uit verschillende talen te vergelijken is men erin geslaagd om overeenkomsten en veranderingen in woordenschat en grammatica te documenteren. Meer zelfs, uit deze 'diachronische analyse' (hoe woorden veranderen doorheen de tijd) is men tot de conclusie gekomen dat deze veranderingen erg systematisch en regelmatig zijn. In die mate zelfs dat men algemene 'klankwetten' kan deduceren die altijd gelden. Als er toch uitzonderingen op de regel bestaan, dan kunnen die uitzonderingen ook verklaard worden door een andere regel. Een voorbeeld hiervan is de wet van Verner, die enkele

le uitzonderingen beschrijft op de wet van Grimm naargelang de positie van het accent.

Op den duur vond men meer en meer zulke verbanden en kwam men tot de conclusie dat bijna alle talen in Europa (met uitzondering van het Fins, Hongaars en Baskisch) terug te leiden zijn tot één oertaal. Deze ‘gemeenschappelijke voorouder’ is dus niet alleen de oorsprong van de Germaanse en Romaanse talen, maar dus ook van meer exotisch klinkende talen, zoals het Grieks, Keltisch, Slavisch, Armeens, Albanees, Anatolisch, en Indo-Iraans, en alle talen die uit die families zijn ontstaan. Daarom wordt deze oertaal het Proto-Indo-Europees (PIE) genoemd, omdat het een gigantisch gebied omspant van het noorden van Scandinavië tot diep in het tropische India.

In sommige reconstructies van het PIE vind je letters als h_1 , h_2 , h_3 . Die verwijzen naar de ‘laryngaaltheorie’, maar over de betekenis daarvan hoeft je echt je hoofd niet te breken. Die klanken worden niet echt uitgesproken, maar zijn eerder plaatsvervangers die aanduiden dat ze de omliggende klanken hebben beïnvloed.

Ik geef je nog een ander voorbeeld van een typische klankverandering die het Nederlands heeft ondergaan, en zich op die manier onderscheidt van andere Germaanse talen. De cluster ‘klinker + l’ vóór een ‘d’ of ‘t’ is veranderd in een ‘ou-klank’. Vergelijk de Engelse woorden ‘gold’, ‘old’, en ‘hold’, en de Nederlandse equivalenten ‘goud’, ‘oud’, en ‘houd’. Vergelijk de Duitse woorden ‘Wald’, ‘Eltern’, en ‘Kalt’, en de Nederlandse equivalenten ‘woud’, ‘ouders’, en ‘koud’. Ook de naam ‘Wouter’ of ‘Wout’ is dus een vernederlandste versie van ‘Walter’ of ‘Walt’.

Er bestaan honderden klankverschuivingen en wetmatigheden, en velen daarvan komen ook nu nog steeds voor. Een andere klankverandering die je in dit boek zeker zal vinden is hoe de ‘r’ soms in een ‘z’ verandert, of vice versa. Ook dit komt in het Nederlands voor. Denk maar aan ‘uitkiezen’ en ‘uitverkoren’, of ‘bevriezen’ en ‘bevoren’.

Klankverandering is een fenomeen dat spontaan tot uiting komt wanneer mensen spreken. Taal verandert en dat is onstopbaar. Het Engels en het Frans, twee wereldtalen, veranderen constant. Kijk maar naar hoe drastisch de spelling verschilt van de uitspraak. Dat is een gevolg van het feit dat een gestandaardiseerde spelling niet kan volgen met de snelheid waarmee taal evolueert. Spelling- en grammaticaregels zullen dus altijd hopeloos achterop hinken. Uiteraard is dit niet uniek voor de Proto-Indo-Europese talen. Alle talen ter wereld ondergaan dit soort van systematische klankveranderingen en betekenisverschuivingen. Enkele voorbeelden van andere taalfamilies zijn de Afro-Aziatische talen (met o.a. Semitische talen), Sino-Tibetaanse talen, Austronesisch, en nog tientallen anderen.

Toegegeven, dit boek is vrij ‘eurocentrisch’, maar dat wijt ik aan het feit dat het Nederlands nu eenmaal een Proto-Indo-Europese taal is, die hoofdzakelijk door Proto-Indo-Europese talen is beïnvloed. Desondanks kun je in dit boek enkele woorden van Japanse, Australische en Zuid-Amerikaanse oorsprong vinden.

Even terug naar wat je nog kunt vinden op de linkerpagina’s. Bij sommige woorden vind je deze pijl (↗), wat betekent dat ik vind dat er iets interessants over te vertellen valt. Soms is dat een kort tekstje met wat uitleg, maar het kan evengoed een opsomming zijn van andere woorden. Deze worden meestal voor-

afgegaan door ‘verwant’ (wanneer de woorden een gemeenschappelijke voorouder delen) of ‘vergelijk’ (wanneer een stuk van het woord nog min of meer herkenbaar is in andere woorden). Ik geef toe dat ik deze twee termen soms door elkaar gebruik, maar wanneer er een direct zichtbaar verband is, verduidelijk ik dat door het gemeenschappelijke deel te onderlijnen. In enkele gevallen (zoals ‘dinkus’ of ‘zwadder’) vind je naast een woord een vraagteken. Dit betekent simpelweg dat de etymologie onbekend of twijfelachtig is.

Op de rechterpagina’s vind je de uitspraak van het woord, éénmaal volgens het IPA (International Phonetic Alphabet) en éénmaal zoals je het fonetisch in het Nederlands zou spellen. Die tweede optie doet soms pijn aan mijn ogen, moet ik toegeven, zeker in contrast met zoiets elegants als de internationale standaard. Maar ik besef dat niet iedereen IPA kan lezen. Voor mensen die geïnteresseerd zijn in talen is het volgens mij echt een meerwaarde om op z’n minst een basiskennis te hebben van het IPA. Het is niet zo moeilijk en helpt enorm bij het afleiden van de juiste uitspraak van een woord, zelfs als je het nog nooit gehoord hebt. In het IPA wordt de klemtoon aangegeven door een apostrof (') vóór de beklemtoonde lettergreep te plaatsen. In mijn fonetische spelling heb ik de beklemtoonde lettergrepen weergegeven door ze in hoofdletters te plaatsen.

Ik heb de uitspraak van elk woord getoetst aan de verschillende bronnen die ik kon vinden. Ik heb de woorden zelf getranscribeerd via de website <https://ipa.typeit.org/full/> en de uitspraak gecontroleerd via een website die IPA uitspreekt <http://ipa-reader.xyz/>. Speciale dank dus aan de Nederlandstalige computerstemmen Lotte en Ruben, voor het al dan niet bevestigen van de uitspraak van mijn moedertaal.

Opnieuw moet ik benadrukken dat taal iets veranderlijks is, en de uitspraak van een woord dus ook. Ik heb geprobeerd om de uitspraak zoveel als mogelijk op het Standaardnederlands te baseren. Ikzelf ben echter opgegroeid in Vlaanderen, dus is mijn uitspraak ook wat ‘Belgisch’ gekleurd. Het woord ‘ukelele’ zou ik gewoon uitspreken zoals het geschreven wordt /y:ke ‘le:le:/, maar de standaarduitspraak in het Nederlands is /jukəlɪlə/, wat soort van flauw afkooksel is van de Engelse uitspraak. Ook voor een woord als ‘pseudoanglicisme’ heb ik de Vlaamse uitspraak /psødo-/ genomen, en niet het typisch Hollandse /psœydo-/.

Op de rechterpagina vind je dan nog de definitie van het woord. Ik heb geprobeerd om die kort te houden (maximum twee lijnen, meestal uit plaatsgebrek), en me te beperken tot een algemene omschrijving van het woord. Het belangrijkste deel is echter de tekst daaronder, waarin ik het begrip wat uitgebreider uit de doeken doe en vertel over de geschiedenis van het woord. Omdat ik ook graag teken en creatief bezig ben, heb ik elk woord voorzien van een illustratie. De meeste zijn op traditionele wijze met inkt op papier gemaakt en dan ingescand met de computer, maar soms heb ik ook de illustraties onmiddellijk digitaal op mijn iPad gemaakt. Meestal gaat het om een letterlijke weergave van het woord (zoals ‘glabella’, ‘helikopter’ of ‘jakhals’), maar soms zijn ze wat abstracter (zoals ‘ambrozijn’, ‘migraine’, of ‘verdonkeremanen’. Soms verwijst de illustratie ook enkel naar een voorbeeld dat in de tekst vermeld wordt (zoals ‘serendipiteit’, ‘skeuomorfisme’, of ‘vespasienne’). Leestekens, symbolen en copyright-vrije afbeeldingen (zoals ‘amper-sand’, ‘dinkus’, ‘interrobang’, ‘lemniscat’, de ‘stonks-meme’, of het ‘pareidolie-fenomeen’) heb ik gewoon van het internet gedownload. Illustraties over woorden zoals ‘ambigram’, ‘tmesis’,

‘palimpsest’, ‘lipogram’, en ‘boustrofedon’ vond ik persoonlijk erg moeilijk om visueel weer te geven, dus ik hoop dat de link met het woord steeds duidelijk genoeg is. Ik moet toegeven dat er af en toe een woord geschrapt werd omdat ik simpelweg niet kon uitmaken hoe ik het visueel moest weergeven.

Tot slot wil ik nog vermelden dat ik ergens doelbewust een ‘grammaticale fout’ heb laten staan. In de uitleg bij het woord ‘doro-dango’ schrijf ik op het einde dat ‘... je zelfs uit de meest rudimentaire en ruwe materialen iets schitterend en verfijnd kan creëren’. Volgens de officiële Nederlandse spellingsregels moet dat ‘iets schitterends en verfijnds’ zijn, met een toegevoegde ‘-s’ na het bijvoeglijke naamwoord. Na woorden die een bepaling van hoeveelheid uitdrukken, zoals ‘iets’, ‘niets’, ‘wat’ of ‘veel’, krijgt hetgeen volgt een ‘-s’. Deze constructie wordt ook wel de partitieve genitief genoemd. In België, waar ik woon, is deze constructie minder gangbaar dan in Nederland. Bij korte woorden pas ik de regel in dit boek soms wel toe, maar bij lange woorden (zoals ‘schitterend’ en ‘verfijnd’) voelt het voor mij enorm onnatuurlijk aan om die ‘-s’ toe te voegen.

Ik verwijs hiervoor naar het eeuwenoude debat in de taalkunde tussen de zogenaamde ‘prescriptivisten’ en ‘descriptivisten’. Prescriptie betekent ‘voorschrijven’, dus dat omvat alle spelling- en grammaticaregels die op de huidige vorm van een taal van toepassing zijn. Ik begrijp perfect dat deze noodzakelijk zijn om een taal te standaardiseren, en om ze een bepaald statuut te geven. Maar hoe conservatief of puristisch men ook wil zijn, die regels raken snel achterhaald. Als dit boek één iets demonstreert, dan is het wel hoe vluchtig en veranderlijk taal kan zijn. Als dat niet het geval was geweest spraken we nu nog allemaal gezellig Oudgermaans met elkaar. Taal verandert om-

dat het dag in dag uit door mensen gebruikt wordt. Taal leeft! Door interactie, door de jeugd, door migratie, door technologie ... en ja, zelfs door fouten te maken.

Wel, ik spreek Nederlands en ik gebruik deze partitieve genitiefconstructie niet of nauwelijks in mijn taalgebruik. Dus, if nothing else, laat het weglaten van die artificiële constructie dan mijn bijdrage zijn aan de toekomst van de Nederlandse – of Vlaamse, zo je wil – taal.

Bovenal, laat dit boek een aanleiding zijn om zelf op zoek te gaan naar speciale woorden en hun herkomst. Sta jezelf toe te verdwalen in de wonderlijke wereld van de etymologie, of je nu een doorgewinterde taalkundige bent of gewoon een liefhebber van geschiedenis en taal. Aarzel niet om dit boek te gebruiken als aanzet om zelf dingen op te zoeken en bij te leren. Ik kan ook nog verklappen dat de lijst met interessante kandidaatwoorden nog lang niet is uitgeput. Dus misschien komt er ooit wel een vervolg op dit boek.

Je weet nooit wat de toekomst brengt.

Niels Haentjens
Gent, oktober 2024

Abrikoos

Frans

abricots
abrikozen

Spaans

albaricoque
abrikoos

Arabisch

الْبَرْقُوق (al-barqūq)
de pruimen

Oudgrieks

πραϊκόκιον (praikókion)
abrikoos

Latijn

(persica) praecocia
vroegrijpe (pruim)

Dit Nederlandse woord is dan weer overgenomen in andere talen, zoals het
Russisch абрикós (abrikós),
Ests aprikoos,
Afrikaans appelkoos.

Het deeltje '-coc-' (rijp) is afgeleid van het Latijnse coquere, waar de volgende woorden van afgeleid zijn:
Nederlands: kok, keuken
Frans: biscuit (tweemaal gebakken), cuisson (bakwijze)
Engels: concoction (brouwsel), coquinary (culinair)

Abrikoos

/a:ˈbriːkoːs/
a-brie-KOOS

zoete, oranjegele steenvrucht uit het geslacht
van de pruimen

Het woord abrikoos is afgeleid van het Latijnse ‘persica praecocia’ (letterlijk: vroegrijpe pruim). De woorden ‘abrikoos’ en ‘praecoqua’ lijken echter nauwelijks nog op elkaar. Dat komt omdat ‘abrikoos’ een heel lange en hobbelige weg heeft afgelegd, door minstens vier verschillende talen, vóór het in het Nederlands is terechtgekomen. Ook de volgorde van de talen waaruit het werd ontleend is atypisch. Meestal gaat het vanuit het Grieks naar het Latijn, en dan van daaruit naar een andere Romaanse taal zoals het Frans. Maar in dit geval is ‘praecoqua’ vanuit het Latijn overgenomen in het Grieks als πραικόκιον (praikókion). In de Middeleeuwen verspreidde het zich via Byzantium naar het Arabische ‘al-barqūq’. Daar werd het uitgesproken met het lidwoord ‘al’, waardoor de Spanjaarden het geheel herinterpreteerden als één woord. Zo noemden zij het fruit ‘albaricouque’, en de Fransen verbasterden dat dan weer tot ‘abricot’. De laatste stap naar het Nederlands vond plaats in de late 16de eeuw. De ‘-s’ aan het einde is te verklaren door de Franse uitspraak van het meervoud. In het moderne Frans wordt de ‘eind -s’ niet of nauwelijks uitgesproken, maar in de 16de eeuw nog wel. Als een Nederlandstalige handelaar dus een Franse handelaar ‘Abricots!’ hoorde roepen, dan hoorde hij waarschijnlijk ‘abrikoos’.

